

ערב עיון בנושא

"כיצד לעצור את האבטלה ולחזור למסלול צמיחה?"

משתתפים:

מר יהושע אברמוביץ	ראש אגף כלכלה, התאחדות התעשיינים בישראל
גב' ציפי – גל ים	הממונה על אגף כלכלה והכנסות המדינה, משרד האוצר
מר אפרים זילוני	מ"מ יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, הסתדרות העובדים הכללית החדשה
פרופי ליאו ליידרמן	מנהל בכיר, מחלקת המחקר, בנק ישראל
פרופי אפרים צדקה	ביה"ס לכלכלה ע"ש איתן ברגלס, אוניברסיטת תל אביב
	יו"ר שיכון ובינוי אחזקות בע"מ
	ביה"ס לכלכלה ע"ש איתן ברגלס, אוניברסיטת תל אביב
ד"ר דני צידון	מנהל המרכז לפיתוח ע"ש פנחס ספיר ליד אוניברסיטת תל אביב

מנחה:

פרופי אסף רזין ביה"ס לכלכלה ע"ש איתן ברגלס, אוניברסיטת תל אביב

מהלך ערב העיון:

אסף רזין:

ערב התכנסנו לערב עיון כאן בנושא האבטלה (...). והיא מתקרבת אל היעד השלילי של 9%. השאלה שאנחנו שואלים הערב היא כיצד לטפל באבטלה, אז אני מציע שפחות נחלק אחריות ואשמה ויותר נקדיש זמן לנושא של האמצעים. באופן כללי שלושה דברים ניתן לעשות כדי לצמצם את המגמה הזו של, ששולטת היום בשוק העבודה של התרחבות האבטלה. דבר ראשון שיפור והעלאה של רמת הפעילות הכוללת במשק כך שהפער הקיים היום, השלילי, בין התפוקה לבין התפוקה הפוטנציאלית הצטמצם, צריך לזכור שהמשק היום הולך בשני נתיבים. לא רק היום אלא בשנים האחרונות. הנתיב הראשון חוק הפחתת הגרעון, נתיב שני ריסון מהיר של האינפלציה. חוק הפחתת הגרעון מתבסס על הגדרה גורסת שכוללת את כלל ההשקעות הממשלתיות ולכן הוא אחראי לכך שרמת

ההשקעות הממשלתיות היא בירידה והיום כששיעורי התשואה החברתית על ההשקעות האלה הם גדולים במיוחד בגלל האבטלה אי אפשר לבצע את הגידול בהשקעות האלו, חוק הפחתת הגרעון גם מתבסס על הכנסות שנקבעות על פי המחזור הכלכלי והיום הכנסות ממס ש, ההכנסות הללו הם בשפל ובצורה כזאת הוא פוגע במה שאנחנו קוראים בלתינג סטביליזר ודווקא בתקופה של שפל אחת התשובות כדי לממש את החוק הזה כדי לעמוד בו היא לעלות מיסים למרות שזה הדבר הקשה ביותר. אז הגורם הראשון שצריך להתמודד איתו זה איך לשפר ולעלות את רמת הפעילות והזכרתי שיש נתיב אחד של חוק הפרטת הגרעון וצריך לטפל בנושא התקציב בצד אחד והזכרתי גם שיש ריסון מהיר מאוד של האינפלציה וגם כמובן זה גורם של התמתנות במשק ולכן כלי המדיניות של הבנק המרכזי אני חושב צריכים להכיר בעובדה שיש עכשיו תזוזה של יעדים במשק שאם פעם חשבו שהיעד המרכזי הוא יעד האינפלציה יתכן שעכשיו היעד הלא פחות חשוב הוא יעד התעסוקה. הכלי השני או קבוצת הכלים השניה שאפשר לדבר עליה לצמצום האבטלה היא קשורה בנושאים המבניים היותר והמוסדיים שקשורים לתשלומים ולהעברות בין הממשלה לבין הציבור. רישום שכר מינימום למשל הוא צפוי לעלות בכ- 8% באפריל 98 וגם אולי תמרוץ ישיר של התעסוקה באמצעות סובסידיה לשכר כפי שהיה נהוג בתקופת העליה הגדולה בתחילת שנות ה-90 והדבר הזה תרם הרבה להורדת האבטלה אז. והדבר השלישי שהוא דבר לטווח ארוך הוא כמובן להשקיע בהעלאת רמה מקצועית בשוק העבודה בקרב העובדים על ידי העשרה, תוכניות העשרה של הון אנושי והשקעות ארוכות טווח בחינוך. ובכן שלושת הדברים האלה לפי דעתי הם הדברים היחידים שאפשר לעשות בצורות שונות כמובן כדי לטפל באבטלה. איתנו היום שישה משתתפים וגם קהל מכובד, לא גדול אבל סלקטיבי ויציג ואני מתכנן שנקצה זמן קצר מוגבל לכל אחד מהמשתתפים ונשמע גם דעות אם ירשה הזמן מכם. בין המשתתפים שוקי אברמוביץ ראש אגף הכלכלה של התאחדות התעשיינים בישראל, גברת ציפי גל ים הממונה על אגף הכלכלה והכנסות המדינה במשרד האוצר, מר אפרים זילוני מ"מ יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, הסתדרות העובדים החדשה, פרפי ליאו ליידרמן חבר ביה"ס לכלכלה ע"ש איתן

ברגלס וגם ראש מחלקת המחקר בבנק ישראל וגם מנהל בכיר בבנק ישראל. פרופ' אפרים צדקה שיש לו הרבה כובעים אבל פה הוא נמצא כחבר ביה"ס לכלכלה ע"ש איתן ברגלס, פה באוניברסיטה ואחרון אחרון חביב אני חושב שהצעיר בחבורה ד"ר דני צידון שהוא המנהל המרכז לפיתוח ע"ש פנחס ספיר שמארח אותנו היום יחד עם התאחדות התעשיינים ואני עבדכם הנאמן אסף רזין ואני מציע שניגש לדיון עצמו וראשון הדוברים, כל אחד מהדוברים עשר דקות מקסימום, ראשון הדוברים ליאו ליידרמן, בבקשה.

ליאו ליידרמן:

תודה אסף. ערב טוב. תופעת האבטלה היא בודאי מדאיגה בגלל כל ההיבטים שלה, ההיבט האנושי, ההיבט החברתי, ההיבט הכלכלי. כיצד לטפל בבעיה של אבטלה? בעצם זה תלוי בדיאגנוזה שלנו ככלכלנים לגבי הגורמים השונים שמביאים להתפתחותה. כאן יכולות להיות דעות שונות ומודלים שונים בכל מקרה מדובר בבעיה מורכבת שאין לה פתרונות קלים ומהירים. מבחינת ההתפתחות, מבחינת הנתונים אסף ציין אותם, ניתן את הגרף אנחנו רואים כאן את ההתפתחות בנתונים ריבוניים מנוקי עונתיות של שיעורי אבטלה מ-1965 עד היום. ניתן לראות כאן את שני השיאים המיתון של 8-67 עם אבטלה דו סיפרתית וגם 91-92. אנחנו גם רואים את העליה לפני שהגיעו העולים ב-9-1988 לשיעורי אבטלה של 8-9 שמהם המשק עבר לשיעורים דו סיפרתיים. כרגע אנחנו מדברים על האיזור הזה כאן על העליה באבטלה שנרשמה לאחרונה כאשר שיעור האבטלה מגיע בנתון האחרון שקיים ל-8.1% מכוח עבודה. מדובר על 180 אלף מובטלים. זה נתון לרבע השלישי של השנה הקודמת. הגידול באבטלה אני רוצה לציין נעשה תוך כדי גם גידול בתעסוקה של הישראלים. כלומר זה לא שאנחנו במצב כרגע שהיה גידול באבטלה אז הגידול באבטלה נעשה תוך כדי זה שמספר המועסקים הישראליים גדל אבל הכוח העבודה האזרחי גדל ביותר ולכן השיעור הולך וקטן. שני נושאים עיקריים שאני רוצה להתמקד בהם: הראשון הסיבות העיקריות לאבטלה כיצד אני רואה את הסיבות העיקריות והנושא השני דרכים שונות להתמודד בהם וכאן הרבה מהדברים יחפו לדברים של אסף רזין. מבחינת הסיבות העיקריות לאבטלה אני רוצה למנות אותם כאן בשקף שאני כבר אומר הוא לא לפי סדר החשיבות (..- מדבר מרחוק) המדינות (...)

מו"פיע אחרונה, אז אל דאגה זה לא, הסדר לא קובע את החשיבות ויהיה לי מה להגיד על כל אחד מהם. האבטלה כפי שאסף אמר משקפת את העובדה שהמשק צומח בקצב איטי, איטי באופן אבסולוטי, איטי יחסי לפוטנציאל של הצמיחה. המשק נמצא כיום בסביבת צמיחה שבמקרה הטוב כרגע היא 25 לשנה ובניתוח הכלכלי הכולל נראה שאין כרגע סיבה אחת דומיננטית לגידול של האבטלה. אבטלה משקפת לפחות שילוב של שישה גורמים שהעוצמה שלהם נראה לי הרבה יותר משמעותית מזו שחשבנו עליה תקופה קודמת ומה הם הגורמים האלה? גורם ראשון דעיכה מסויימת של מה שקרוי קטרי הצמיחה, מן השלמה של מחזור של תנופה של הביקושים בעיקר בתחומי הבניה, בתחומי ההשקעות בתחומי, גם במידה מסויימת בצריכה הפרטית. נוצרו אם כן הכוחות המאוד סימולטיביים של קליטת העלייה של השלום וכיום גם בגלל המיצוי של חלק מההשפעות של קליטת העליות ואי הוודאות בקשר להמשך התהליך המדיני יש השפעה של התמתנות של הגורמים האלה. אני מוסיף כאן את השפל בתיירות, שפל מאוד משמעותי יש לו הרבה סיבות. יש כאלה שטוענים שבין היתר הוא משקף השפעה של אירועים בטחוניים בשנים האחרונות. נושא שני השינוי המבני. כל מי שמסתכל על המשק רואה בוודאי בשוק העבודה, בוודאי בענפים הריאליים שבגלל תהליכי החשיפה בגלל תהליכי הגלובליזציה ובגלל השפעות של מדיניות בשנים קודמות וגם השנה אנחנו רואים התחדדות של השינוי המבני במשק. מצד אחד ענפים שלמעשה צומחים בקצבים מאוד מהירים עם גידול בייצוא של מעל ל- 20%. אלה הענפים הטכנולוגיים, הענפים המתוכמים מה שקרוי, מאידך יש את הענפים מסורתיים מהסוג של טכסטיל מזון ואחרים שמצטמצמים. ההתחדדות של השינוי המבני מקבלת את ביטויה גם בשוק העבודה שמסתכלים על איזה חלק מתוך 24 אלף המבוטלים החדשים השנה באים מהענפים האלה אנחנו מגלים שיש כ- 5,000 עובדים שנפלטו מהטכסטיל וההלבשה, 6,000 עובדים מענף הבנייה, 3000 אנשים מאוכל ואירות. אז אם כן כל התהליך הזה למעשה מאוד משפיע במשק שבו אין מעבר חד וחופשי של גורמי ייצור מענף לענף בוודאי משפיע על שיעורי אבטלה. נושא שלישי שגם אסף הזכיר אותו, עלייה בשכר הנומינלי ועליה בשכר המינימום באופן כמעט

פרדוקסלי דווקא בתקופה של אבטלה מתלווה לזה עלייה בשכר המינימום של כ- 5% ועליה בשכר הנומינלי במגזר העיסקי של כ- 3%. שכר המינימום בעיקר אפקטיבי באותם הענפים שמשלמים את שכר המינימום קרי הענפים המסורתיים, הטכסטיל התעשיות הלא מתוחכמות ושם גם קיימת תחלופה במידה זו או אחרת או יכולה להתקיים עם עובדים זרים שכיזוע קיימים כ- 185 אלף או אפילו יותר במשק הישראלי. נקודה רביעית השפעה בפיגור של ירידה ברווחיות של הסקטור העיסקי. השנים האחרונות היו שנים לא טובות לסקטור העיסקי היו שנים של עודפי ביקוש במערכת המקרו כלכלית של מדיניות פיסקלית מרחיבה של מדיניות מוניטרית מצמצמת שניסתה לקזז חלק מההשפעות האלה. כתוצאה מכך נוצרה ריבית ריאלית גבוהה, ייסוף ריאלי, אלה פגעו ברווחיות של הסקטור הרווחי ואלה וודאי השפיעו. דבר חמישי מדיניות פיסקלית מרסנת. האיום המרכזי על המשק השנה מבחינת המדיניות הכלכלית היה איום מאזן התשלומים, אני רוצה להזכיר לכולנו שבשנה שעברה מאזן התשלומים, הגרעון בחשבון השוטף הגיע לכמעל ל- 5% תוצר תוך מגמה של עלייה. והשנה המדיניות הפיסקלית שמה לעצמה, ודאי ציפי תרחיב אולי את הדיבור על זה, כאחד היעדים המרכזיים של הנושא של צמצום למען שיפור מצב מאזן התשלומים. מדיניות הפיסקלית השנה היא מרסנת היא צמצמה את הגידול בביקושים והיא בדואי בטווח הקצר תורמת להאטה בפעילות אם כי מצד שני אני רוצה לציין שדווקא בתעסוקה בסקטור הציבורי יש גידול של כ- 3,000 עובדים בשירותים הציבוריים. לבסוף המדיניות המוניטרית. השנה הופעלה מדיניות מוניטרית מצמצמת שמטרתה העיקרית הייתה להתמקד בהשגת יעד האינפלציה של הממשלה, יעד האינפלציה של 7 עד 10%. אני רוצה להדגיש שהמדיניות המונטרית, כאדם שמשותף בדיון החודשי, המדיניות המוניטרית לקחה ולקחת בחשבון את מצב המשק. המדיניות לא הייתה אדישה ולדעתי לא תהיה אדישה למצב המשק וזאת מבלי לזנוח את יעד האינפלציה של הממשלה שהרי בדר"כ אם נוצרת האטה ובעיקר כתוצאה מלחץ קטן יותר של עודפי ביקוש, לחץ קטן יותר של הביקושים ניתן להשיג את אותו יעד אינפלציה עם מדיניות פחות מרסנת. מבחינת המדיניות זה היה הרקע מה כרגע היה רקע

למדיניות של הפעלה שמבחינת האפיון הנומינלי אם אני אתאר את זה נכון, מבחינת האפיון הנומינלי בקטע העליון מו"פיע הגידול באמצעי התשלום M1 בשנים 96 ו-97. למטה הריבית הנומינלית על מכרזי בנק ישראל הריבית שנקבעת כל חודש במוצעים. אנחנו יכולים לראות שמבחינת האפיון הנומינלי של המדיניות השנה המדיניות פעלה בכיוון הנומינלי בכיוון מרחיב קרי הורדה של הריבית הממוצעת של קרוב ל-2% וגידול באמצעי התשלום באותה תקופה של האטה מ-11.9 ל-14.7. נכון מצד שני הריבית הריאלית עלתה השנה במעט לעומת הריבית הריאלית בשנה הקודמת. התופעה הזו מתייחסת בעיקר לירידה המהירה של האינפלציה בעיקר של החודשים האחרונים ואני אישית לא רואה התופעה הזאת כתופעה פרמנוטית אלא כתופעה זמנית. אנחנו יודעים שכשיש דיס אינפלציה מהירה קורה תהליך גם במשק הזה וגם במשקים אחרים של עליה מסויימת בריבית הריאלית. נשאלת השאלה מה לגבי שער החליפין. ובכן שער החליפין תלוי מאוד בתנועות ההון. במשק פתוח ונתון לתנועות הון כמו המשק הישראלי ולגבי תנועות ההון ישנם שני גורמים שאני רוצה להזכיר מה שמו"פיע למטה קודם כל אלה תנועות ההון של התושבים הישראלים של תושבי ישראל מה שקרוי אשראי במט"ח מסוחר מוסמך. אנחנו רואים שבמעבר ממחצית ראשונה של השנה למחצית השנייה יש ירידה, יש בעצם קפאון בנושא כניסת אשראים ספקולטיביים לזמן קצר שדוחפים את שער החליפין כלפי מטה, הכוונה למעבר מהמחצית הראשונה למחצית השנייה אבל אם זאת מה קורה במחצית השנייה שמתזיק את שער החליפין כלפי מטה ברצועת עניות? יש גידול של כ-50% בתנועות ההון של תושבי חוץ לא למטרות ספקולטיביות, השקעות של הזמן הבינוני והארוך ממיליארד וחצי במחצית הראשונה דולר, ל-2.2 מיליארד דולר. זה בתוספת שיפור משמעותי בגרעון בחשבון השוטף הביאו ללחץ כלפי מטה של שער החליפין ברצועת הניהול. לבסוף אני רוצה להתייחס מאוד בקצרה, להתייחס לפרטים בטיפול באבטלה אם ישאר זמן נתייחס לזה עוד בסיבוב הבא, אני יעשה את זה מאוד בקצרה, קודם כל החזרה לתעסוקה מלאה עוברת, גם זה אסף אמר, דרך האצה של הפעילות ודרך חזרה של המשק לצמיחה במסלול של צמיחה בת קיימה. שאלה ראשונה מדיניות הפיסקלית -

האם לנקוט במדיניות פיסקלית מרחיבה? אני חושב שמרבית המחקרים שיש לנו גם לגבי הארץ גם לגבי מדינות OSD גם לגבי העולם אומרים לנו שמבחינת מדיניות פיסקלית התרומה העיקרית שלה לצמיחה כההליך לא כגידול של הפעילות בשנה מסויימת היא בשני היבטים: א. בהרכבים השקעות בתשתית שמשפרות את הפיריון של הסקטור העיסקי שמעודדות את הצמיחה שיש להם השפעות חיצוניות חיוביות. הדבר השני קונסולידציות פיסקלית קרי הקטנת חלק הממשלה בנטל המס בכלכלה, דבר שנותן יותר תמריצים גם להשקיע גם לעבוד וגם לצמוח. הנושא השני המדיניות המוניטרית צריך כאן לדעתי להיזהר מאוד מאותן ההצעות שנשמעות לפיחות חד לירידה חדה בריבית, דברים שלאור הניסיון שראינו בדרום מזרח אסיה יכולים להיות מאוד מסוכנים מבחינת המשק, יש הרבה משקים קטנים ופתוחים שבהם פיחות לא רק שלא פתר את הבעיה אלא שהוא יצר אותה, גם בתחום הפיננסי וגם בתחום הכלכלי. נושא שלישי הסכמי השכר, נפתחו הסכמי השכר גם בתחום הפרטי וגם בתחום הציבורי וכאן הטרייד אופ, יחס התחלופה, הוא מאוד ברור. הסכמי השכר צריכים לקחת בחשבון את מצב שוק העבודה ואת מצב האבטלה. במצב הנוכחי ככל שהשכר יוגדל מצבם של אלה שמועסקים ישופר מצבם של אלה שמובטלים ויפלטו יורע. נקודה רביעית והנקודות הנוספות אולי יהיה זמן יותר להתייחס לזה בהמשך אלה הם נקודות שמתייחסות ל (...) יותר נקודתיים בנושאים של הכשרה מקצועית, מעבר, הקלה במעבר עובדים מענפים שונים, טיפול נקודתי דרך מוקדי אבטלה יש תוכנית מאוד רצינית של משרד העבודה בנושא הזה והסדרת הנושא של העובדים הזרים נושא שבוודאי בכותרות כאשר עלות העסקה של העובדים הזרים היא בענפים כמו בניה וחקלאות מגיעה לכמחצית עלות העסקה של העובדים הישראלים. תודה.

אסף רזין:

תודה ליאן, התחלת פה במבצע של מולטי מדיה אני רוצה לציין אותך לשבח בנושא הזה אני מקווה שגם האחרים יכולים לשלב את מגוון אמצעי המדיה, רק לצורך תזכורת מבט ממעוף ציפור על תהליך הדיס אינפלציה ועל הצמיחה מו"פיע בשקף הזה שמראה את השרטוט העליון שיעורי האינפלציה שבמהלך של ירידה יפה בשנים 1990-1997 והשרטוט התחתון מתאר לכם את הפער בין

התפוקה בפועל והתפוקה הפוטנציאלית שהחל מהייתי אומר 6-1995 בגרעון צמיחה ניכר וזה גם אחד הדברים שהזכרתי בפתיחה שצמצום הפעילות הכלכלית בגלל מדיניות הדיס אינפלציה הוא אחד מהמנועים שמביאים להתרחבות האבטלה. המשתתף הבא בדיון הוא שוקי אברמוביץ בבקשה.

שוקי אברמוביץ:

תודה, שלום לכולם. אני גם רוצה להמשיך עם השקף הזה זה ממש לא היה (..) ולהתחיל באמת מהסיבות לאי מיצוי פוטנציאל הצמיחה וגם באופן כמעט לא מתואם עם ליאו למעשה אפשר לקחת את השקף הראשון שליאו שם אולי אנחנו היינו שמים את המדיניות המוניטרית יותר גבוה אבל מעבר לזה בהחלט אלו הם מרבית הסיבות שני רואה אותם כסיבות לאי מיצוי של פוטנציאל הצמיחה ואני בהחלט רוצה בראשית דברי לחזור על העיקריות שבהם וגם להוסיף מספר סיבות נוספות. הראשונה שבהם וצריך לזכור את זה שגודלו של הסקטור הציבורי בישראל הוא הרבה יותר גדול מסקטור ציבורי בארצות אחרות בישראל ההוצאה הציבורית היא סדר גודל של 30% מהתקציב, צרפת ובריטניה 20% ובארה"ב וביפן אנחנו מדברים אפילו על שיעורים נמוכים יותר. גורם שני שלא הוזכר פה זה כל הנושא של רמת התחרותיות במשק. חלק גדול מהסקטורים במיוחד הסקטורים העיסקיים עדיין לא חשופים לתחרות. מידת התחרותיות בהם היא מאוד נמוכה. למעשה פרט לתירות שחשופה באופן מלא ולתעשייה שהולכת ונחשפת באופן מלא למרבית ארצות העולם הרי ששאר הסקטורים הם כמעט ולא חשופים. תמצאו היום ענף התקשורת מתחיל להיחשף בחלקו אבל ענפים רבים אחרים כמו תחבורה אנרגיה, תשתיות שונות למיניהן, ביטוח, בנקאות הם עדיין לא חשופים. מי שמשלם את זה זה המגזר השכיר העיסקי וזה בהחלט פוגם בפוטנציאל הצמיחה של המשק. נושא אחר וליאו הזכיר את זה זה השחיקה המתמדת בריווחיות ושחיקה מתמדת בכושר התחרות של המגזר העיסקי שמתחילה לתת את אותותיה, כשנושא אחר הוא השילוב הקטלני גם של המדיניות הפיסקלית המרסנת והמדיניות המוניטרית המרסנת. השילוב הזה שאני רוצה לחזור אליו לאחר מכן הוא למעשה אחד הגורמים הדומיננטים בהאטה שבה אנחנו מצויים ובאי מיצוי של פוטנציאל הצמיחה. שוק העבודה שהוזכר פה הוא סובל מקשיחויות רבות מאוד, הנושא

של שכר מינימום, הסכמי השכר למיניהם, המערכות הצולבות שיש. בשוק עבודה כזה עם קשיחויות כאלה אנחנו בהחלט קשה לנו לצפות למיצוי של פוטנציאל הצמיחה, נושא של שינויים מבניים שליואו הזכיר בהחלט המשק נמצא בשינויים מבניים תהליך של גלובליזציה, תהליך של מעבר מ- LOWTAKE ל- HIGHTAKE במשך התהליך אנחנו בהחלט משלמים בהרבה מאוד פרמטרים של צמיחה ואנחנו צריכים לזכור את זה ולמעשה מעצבי המדיניות היו צריכים לזכור את זה עוד הרבה קודם. העלייה, כולנו מברכים את העלייה על כך שהקטר הזה נבלם באיזה שהוא מקום אבל צריך לזכור שלעלייה שאני בהחלט מברך עליה באופן אישי יש גם פרמטרים שהם שוללי צמיחה מנוגדי צמיחה. העלייה גורמת להאטה בפיריון, העלייה גורמת לירידה בשיעור החסכון הפרטי ועלייה צריך לזכור את זה היא גם מהווה נטל מסויים על תקציב המדינה. שלושת הפרמטרים האלה הם בהחלט פקטורים באי מיצוי פוטנציאל הצמיחה. הנושא של אי הוודאות המדינית והבטחונית אין להכביר עליו מילים ופרטור נוסף זה רמת החסכון הנמוכה במשק בישראל היא 18% מהתוצר, באירופה אנחנו יכולים לראות שיעורים של בין 20 ל- 25% ואפילו 30% במדינות כמו שוויץ. מהם העקרונות לעצירת האבטלה וחזרה למסלול הצמיחה שזה למעשה הנושא של המפגש היום? ולמעשה השאלה הקריטית והראשונה שצריכה להישאל זה מתי אנחנו רוצים לעשות את זה? לליאו לא היה מספיק זמן לדבר איך אנחנו חוזרים למסלול של צמיחה אבל השאלה של הטיימינג הוא קריטי כי יכול להיות שבמדיניות הנוכחית המשולבת מדיניות פיסקלית מרסנת ומוניטרית מרסנת כנראה שיגיעו אם ימשיכו בה, יגיעו למסלול של צמיחה ושל הגדלת שיעורי התעסוקה אבל זה כנראה לא יקרה השנה וגם לא בשנה הבאה. זה יקרה עוד שנתיים שלוש מי יודע, וכמובן שכשעושים כזה דבר ומכוונים לטווח הארוך צריך לשאול מהו המחיר. והמחיר הכלכלי והחברתי הוא מחיר מאוד כבד. ואנחנו צריכים לשים את העל השולחן ולשאול את עצמנו מה המחיר. השילוב הזה, אותו שילוב קטלני של מדיניות פיסקלית ומוניטרית מרסנת גם יחד גובה מחיר יקר. והבקורת היא מושמעת לא רק כנגד המדיניות המוניטרית אלא כלפי השילוב וגם לגבי המדיניות הפיסקלית שהיא בהחלט אנחנו, אני מתאר לעצמי

שבאולם הזה מרבית הנוכחים יברכו על העובדה שצמצמו בתקציב, על חוק הפחתת הגרעון אבל צריך להסתכל על המינון שהוזכר קודם לכן. התקציב המדינה, ביחד עם תקציב המדינה מוגש חוק שבעבר קראו לו חוק ההסדרים במשק המדינה, היום קוראים לו החוק להגברת הצמיחה והתעסוקה. אני כבר שמעתי מספר כלכלנים באגף התקציבים באוצר שקוראים לו החוק להדברת הצמיחה. או לחוק להגברת הצמיחה. ואני חושב שמעבר למשק המילים הם אמרו את זה בלא במעט של ציניות כי בתקציב הנוכחי אין שום בשורה. התקציב הנוכחי שהוא היה צריך להיות מאופיין בהגדלת השקעות בתשתיות לא מבשר שום בשורה בנושא הזה. ההיפך הוא הנכון מבחינה ריאלית ההשקעה בתשתיות הפיזיות ירדה השנה לעומת השנה שקדמה לה. אנחנו חושבים שהממשלה צריכה להגדיל את ההשקעות שלה בתשתיות פיזיות. אני מלבד קוצר הזמן אני לא ארחיב באילו השקעות אבל ברור שמדובר פה על כבישים על רכבות על נושא של תקשורת, על נושא של אנרגיה וכדומה. נושא שני שחייב טיפול זה כל הנושא של השקעה ממשלתית במחקר ופיתוח. במשק כולל מרבית הפולטיקאים מתהדרים בהיי טייק הישראלי, בגייניס היהודי, בהשקעה האדירה שיש בישראל במחקר ופיתוח. ההשקעה הזאתי הפרמטרים, פרמטרי ההשוואה שמודדים אותה הם ההשקעה במו"פ אזרחי, אם נבחן אן ההשקעה במו"פ אזרחי ובמו"פ צבאי בישראל אנחנו נראה שבשנים האחרונות אנחנו נמצאים דווקא במגמת ירידה. שכן התשתית של מחקר ופיתוח בישראל היא נסמכה במשך שנים רבות על ההשקעות שהיו במו"פ צבאי והמו"פ הזה פסק לחלוטין. חלק גדול מהשגשוג של ההיי טייק שכולנו נהנים בו היום הוא למעשה פרי של השקעה של מו"פ צבאי הוא המו"פ הגנרי. את המו"פ הזה הפסיקו לחלוטין. המדינה כמעט ולא משקיעה, היא משקיעה סדר גודל של 70 מיליון דולר בשנה בתשתית במו"פ גנרי אזרחי וזה מעט מאוד. את זה אנחנו נשלם בעוד שנתיים, שלוש וארבע ובהחלט הנקודה הזאת היא נקודה שראויה לדאגה. נושא נוסף שחייבים לתת עליו את הדעת זה הנושא של חינוך במיוחד חינוך טכנולוגי. בישראל ההוצאה הלאומית לחינוך אני חושב שהיא מהגבוהות בעולם, היא סדר גודל של כ- 8.5% מהתוצר לעומת פחות מ- 6.5% במדינות ה-OCD אבל אם תבחנו את

האיכות ולא את הכמות במקרה הזה אני ראייתי איזה שהיא עבודה של מוסד סנאט גם עושה השבוע פירסם אותה אבל יש עוד פרמטרים נוספים, תראו שיש לנו בעיה קשה מאוד עם איכות החינוך במיוחד בפאן של איכות החינוך הטכנולוגי. והעובדה שהיום יש מחסור אדיר בכוח אדם טכנולוגי זה פועל יוצא של לאן הולך הכסף הזה של הוצאה של חינוך. נושא נוסף שמחייב התערבות זה הנושא של השקעות ותשתיות שיוק ובהגברת המעורבות הבין לאומית. אני מסמנים לי פה שהזמן עובר אז אני רוצה ככה לתת עוד מספר כותרות ומאד חשובות. כדי למממן את ההשקעות האלה וצריך להוסיף עוד את הנושא של פחת מואץ שאני מאוד מאמין בו כדי לעודד את ההשקעות לאור הירידה הדרמטית שיש בהשקעות ויפורסמו על כך נתונים בזמן הקרוב, אני חושב, אנחנו חושבים שהמימון הזה צריך להעשות באמצעות אחת משתי החלופות אני מעדיף את החלופה שאומרת שצריך לקצץ בצד ההוצאות בתקציב המדינה הווה אומר לצמצם במספר מועסקים בסקטור הציבורי ואת הכסף הזה להפנות לאותם משאבים של השקעות. לחלופין הפתרון שהוא הסקנד בסט הוא צריך להיות פתרון שבא ואומר שאת אותם תקציבים שהם נחשבים כהוצאות פיתוח, תקציבי פיתוח, צריך להוציא מהמסגרת של חוק הפחתת הגרעון ואזי אנחנו בהחלט יכולים לראות את עצמנו יכולי לראות את עצמנו צועדים לקראת תוואי של צמיחה לעתיד לבוא. אני בהחלט חושב שכל הנושא של הקשיחות במערכת העבודה בישראל חייבים לתת להם פתרון כדי למנוע את העיוותים שקיימים במשק הישראלי. ולסיום הנושא של האינפלציה. האינפלציה היא בהחלט (...)

היא מאוד מאוד חשובה אבל הדגשתי קודם לכן את המחיר. אני חושב שחשוב מאוד לטפל בגורמים הבסיסיים של האינפלציה. זה אותם קשיחות בשוק העבודה זה אותם סקטורים שהם לא חשופים שאילו אנחנו נגדיל את התחרותיות בהם אנחנו בהחלט יכולים לתרום תרומה משמעותית לאינפלציה ואני לא בטוח שאם היום יהיה איזה שהוא שינוי בשער חליפין לא כתוצאה מאיזו שהיא החלטה מינהלית אלא כתוצאה ממה שקורה בשווקים אני לא בטוח שזה לא יבוא לידי ביטוי באמצעות איזה שהיא הצעה מחודשת באינפלציה כי המדיניות הנוכחית היא בהחלט לא פתרה חלק גדול מהחולאים

של האינפלציה במדינת ישראל. עד שאותם חולאים לא יפתרו תשאר פה לעניות דעתי אינפלציה בסיסית ברמה של 4-5 אני לא יודע לכמת אותה אבל אינפלציה בסיסית שהיא לא נמוכה ועד שהם לא יפתרו המדיניות המוניטרית היא במידה רבה תצליח להוריד את האינפלציה לפרק זמן קצר מידי תוך כדי מחיר כבד מידי. תודה.

תודה רבה שוקי, הדובר הבא אפרים זיילוני.

אסף רזין:

אפרים זיילוני:

המשבר אליו נקלע המשק הישראלי והחברה בישראל בעצם מעוררים את השאלה הבסיסית או היסודית שהיא גם נחלת מדינות אחרות וחוגי ציבור שונים. האם ענייני הכלכלה יכולים להתנהל במסלול נפרד כאשר ענייני החברה נעים במסלול אחר בבחינת קווים מקבילים שלעולם לא יפגשו? או שמא הכלכלה היא מחיר בידי מעצבי המדיניות הכלכלית כדי לנסות להשיג יעדים חברתיים וכלכליים כאחד כגון צמיחה, תעסוקה, שיפור מאזן התשלומים, יציבות חברתית. בעצם אם אנחנו נראה מה התרחש ומה מתרחש במדינות אחרות אנחנו רואים שמי שאיננו משלב את שני הגורמים האלה יחד בכור היתוך אחד תוך יציקת סדרי עדיפות ואיזונים מתאימים בעצם יוצר מצב של משבר. כך אנחנו יכולים לראות בחלק מהכלכלות האירופיות בספרד אנחנו יכולים לראות אבטלה של 20% עם משבר חברתי קשה עם אינפלציה נמוכה ומצד שני אנחנו יכולים לראות ביפן שנתוני האינפלציה אצלה נמוכים ונתוני האבטלה יחסית נמוכים כאשר הגרעון שם יותר גדול גם ממה שקבענו אנחנו לעצמנו בתוך התקציב. והוויכוח הזה האם המדינה היא רק שומר לילה או שיש לה חובה של התערבות ואנחנו מכירים את הדברים הללו כשמגיעים עד משבר אז מתחילים כולם לחשוב כיצד מטפלים בנושא הזה ולפעמים הדבר כרוך באובדן משאבים יקרים למשק הישראלי. אנחנו מכירים גם את המשק הישראלי עצמו שידע תקופות, שידע תקופות של צמיחה גדולה שהפגיעה את העולם כולו עם נטילת משימות של בניית חברה בניית משק, בניית מערכות סוציאליות כאשר הגרעון היה גבוה ולכן אני מגיע למסקנה שבעצם בתקציב, הן בתקציב 97 והן בתקציב 98 הממשלה לקחה על עצמה קורס אחד ברור רק לטפל בנושא הזה של אינפלציה כאשר יתר התחומים הן של הצמיחה והן של האבטלה בעצם היו ברמה די

נמוכה. ברנרד שואו בתלמידו של השטן אמר כי האדישות היא הבלתי אנושי והחטא העליון בו אנו חוטאים נגד בני האדם. נדמה לי שהאדישות של קברניטי המדינה לנושא המובטלים לגורל המובטלים צריך בעצם לעקר מהנוף שלנו. ואם אנחנו בודקים מעבר לבעיות של חוסר הוודאות בתהליך השלום ובהשלכותיו על המשק שיש אני בכל אופן רואה בזה היבט חשוב בחלק מהיווצרות של התהליכים בנוסף לתהליכים אחרים שדיבר עליהם ליאו, אני רוצה למקד את הדברים ולנסות להציג את השקפתי. בעצם אנחנו רואים ישנם שלושה תחומים שהביאו את המשק הישראלי וחלק מהתעשיות בעיקר המסורתיות לקראת משבר. אחד זה הנושא הזה של החשיפה הדבר השני העניין של הריבית הריאלית הגבוהה פלוס שער החליפין הפחות או יותר קבוע והדבר השלישי זה מדיניות התקציב המרסנת והקביעה זאת, המגמה הזאת שנעשתה בחוק להגיע ליעד גרעון בשנה שעברה ל- 2.8 והשנה ל- 2.4 שהיא הייתה כרוכה בצמצום הביקושים המקומיים ואני רוצה לנסות לומר ולמקד את דבריי בשלושת התחומים הללו כיצד אנחנו, כיצד אני רואה צריכים לנוע. אי צריך לראות את הדברים בקונטקסט שלם כאשר אנחנו נמצאים בסיטואציה הזאת ואתמול קראנו שהנתונים של האבטלה רק הוחמרו ואנחנו יודעים שיש אנשים שאינם פונים לשכוח העבודה. כלומר כבר היום אנחנו נמצאים בקרוב ל- 200 אלף בלתי מועסקים ואם נכונים התחזיות של האוצר לגבי 1998 הרי המשק הישראלי יכול לגלוש בקלי קלות למצב של אבטלה של רבע מיליון ואם מישהו סבור שהמדינה תשאר כפי שהיא אז הוא טועה טעות חמורה והתוצאה מהעדר השלום התעשייתי הזה יהיה אובדן של הרבה מאוד משאבים למשק הישראלי וכלן אם רוצים אכן לטפל בעניין הזה והדבר הזה מחוץ למערכת של שיקולים פוליטיים שב 1998 אפשר לכווץ את המשק חזק אפשר ליצור מצב של אבטלה כדי שלאחר מכן ב- 99 ואלי לקראת שנת 2000 ישלכו את הכסף אז אני אומר כמו שקרה כמו שקרה לבוש באחרי מלחמת המפרץ אנחנו עלולים כאן לעמוד אבל זה לא מעניין אותי מה קרה שם לגבי השינויי במשטר הפוליטי. אני מדבר לגבי התוצאות החברתיות של מה שעשוי לקרות במדינת ישראל ולכן אני סבור שיש הממשלה צריכה להימנע מיעד מוקשה של גרעון והרמה הזאת הפסיכოזה הזאת שקראנו

לעצמנו שאנחנו מוכרחים במצב שהמשק נמצא בתקופה של שפל ובתקופה של מיתון הרי גם השארת היעד של 2.8 או עד 3% לפי מיטב הכרתי לא יראה ככשלון חברתי, כמובן כאשר אותם תקציבים ילכו למטרות הנכונות ולא למה שראינו שהם הלכו ערב אישור חוק ההסדרים והתקציב של המדינה. אני חושב שיש בהחלט לשמור על היעד הזה של 7, 7-8% אינפלציה ואם אנחנו נעשה, נתנה גם את המשאבים ליעדים הנחוצים אני בטוח שאנחנו נוכל להאבק באופן משמעותי בצמצום ממדי האבטלה. גם בנושא הריבית אינני חושב שאפשר לעשות ואמר את זה ליאו וגם ידידי שוקי אני לא מדבר על הליכה למצב של נקיטת צעדים דרסטיים ופיחות דרסטי אלא זה צריך הדבר הזה להעשות באופן הדרגתי להוריד את הריבית כאשר אנחנו רואים מהם הנתונים של המשק והסיבה שהמשק נמצא במצב של מיתון הדבר הזה אפשרי. הדבר השלישי יש לשנות את סידרי העדיפות בתקציב עצמו ולפעול להגדלת ההשקעות מתוך התקציב כיוון שאם אנחנו רואים מה קרה בשנים האחרונות אנחנו רואים בעצם רואים שיש הפחתה בהשקעות בענפי המשק מתוך תקציב המדינה בשיעורים ריאליים וזה בולט במיוחד בתחום ההשקעות בפיתוח התעשייה, בתיירות, בתיירות וכדומה. ההשקעות האלה צריכים ללכת לכיוון שכבר חלק מעמיתי דיברו, השקעות בתשתיות, השקעות בחינוך, השקעות בתחום של הסבה מקצועית, השקעות שיכולות לאפשר לכוח האדם הישראלי להתמודד עם אתגרי הטכנולוגיה ולעבור מהתעשיות המסורתיות באופן הדרגתי לקראת תעשיות בעלות הטכנולוגיה הגבוהה וההיטיב. צריך להבנותי להגדיל את התמיכה של הממשלה לאזורי הפיתוח במקום הצמצום כפי שנקבע. אז אני לא חושב שצריך להגיע ל- 38% כפי שהיה אבל וודאי לא צריך היה לרדת ל- 24% באזור פיתוח או ל- 10 באזורי פיתוח ב'. היה צריך להעמיד את זה על בסיס יותר שמעניק אפשרויות לתעשיינים ולאחרים ולבוא להשקיע בעיקר באזורי הפיתוח. העידוד השקעות הון באזורי הפיתוח צריך להיות עם הצהרת כוונת לטווח ארוך כי השיקולים של המעסיקים להגיע איננו נעשה, איננו נעשה לטווח קצר. הדבר הנוסף שאנחנו נתקלנו בזה באופן בולט זה שלא נעשה ולא ניתנה העדפה של תוצרת הארץ הן במכרזים והן ברכישות מאותם גורמים השואבים כספים

מתקציב המדינה ובעיקר באותם מפעלים אשר נמצאים באזורי הפיתוח כמו שנתקלנו בחלק שנסגרו מפעלים או שעמדו בפני סגירה באופקים במעלות ובתחומים אחרים. הנושא הנוסף הוא שנשאלת השאלה ואני שמעתי היום בדרכי לכאן שהממשלה מוכנה היום להשקיע ולתת סובסידיה לעובדים ולמעבידים כדי להבטיח גמישות וניידות בשוק העבודה בעיקר באזור אופקים וכדומה, באזור ב"ש כלומר מי שילך לעבוד באותם ענפים שהממשלה חושבת שיש בהם אפשרות כמו בקטיף, כמו בעבודה בחקלאות. אני אומר מה שאני רוצה פחה להציג זה בעצם פרימט שלם של הצעות שאפשר להתמודד איתם. והדבר האחרון דבר אחרון ודאי ישאלו השואלים מאיפה מעבר לסדר עדיפות נכון וצודק בגדר התקציב מאיפה אפשר לקחת גם משאבים נוספים. אני חושב שצריך פעם אחת להפסיק עם הצביעות הזאת שאם יעלו את מדרגות המס, אם יעלו את שיעורי המס סליחה, את שיעור המס אז רחמנא ליצלן חלקים גדולים בציבור פתאום יפסיקו לא יהיה להם רצון לעבוד. כולל שר האוצר שיפסיק פתאום לרצות לעבוד וגם אחרים יש מדינות ששיעור המס שלהם יותר גבוה מאשר במדינת ישראל ומטפלים בסוגיה הזאת. אז בנושא הזה אם יטפלו נכון ותבצע רפורמה נכונה בתחום הזה של המס שאגב הבטיחו לנו את זה כבר הרבה מאוד שנים מה שעשו את הרפורמה זה עשו את זה על חלק אחד ולא על כל המשק, אפשר יהיה הן לגבות יותר מס הן לבצע רפורמה בתחום של המיסוי והן להקצות את המשאבים הנכונים כדי שהמשק הישראלי יוכל לצאת מתוך הקפאון. ואני מקווה שאם יעשו את העניין הזה ההסתדרות תהייה פרטנר לעניין הזה ופה שמעתי מכמה ידידי ובזה אני מסיים כלומר מתנים עוד פעם שאם הדבר הזה יעשה באמצעות הנכונות של הציבור לוותר על שכרו אז יבוא לציון גואל, כשאני אומר לכם ישבתי עם תעשייני הטקסטיל ואם תשאלו אותם הנושא של השכר הוא לא בראש סדר העדיפות של הבעיה בענף הטקסטיל יש בעיות אחרות שאיתם לא רוצים להתמודד ומחפשים את הכסף מתחת לפנס.

תודה רבה אפרים. הדובר הבא דני.

אסף רזין:

אני רוצה לחלק את הדיון בשאלה לכמה תתי דיונים ואני אשתדל לעשות הכל בתוך 10 דקות. בדיון על אבטלה אנחנו צריכים לחלק אותו בשני מישורים

דני צידון:

עיקריים לדעתי. המישור הראשון זה מישור של שאלות שהם צדק ושאלות של יעילות והמישור השני זה מישור של אבטלה מבנית או אבטלה ארוכת טווח ואבטלה זמנית אבטלה שעומדת לחלוף מאיתנו באיזה שהוא אופן. אני חושב שחשוב לעשות את החלוקה הזאת כחלק מהדיון שנעשה פה לא מפריד בין הדברים זאת אומרת בצעדי מדיניות שהם מאוד נכונים בכיוון אחד יכולים לעבוד באופן שלילי על הכיוון השני ולעיתים לא, לעיתים צעד שעובד בכיוון האחד עובד על המשק כולו. מה שאני מתאר לכם פה זה פחות או יותר את רכבת המשק. הרכבת העליונה זה משק שצומח לאט, וזוהי רכבת של התפלגות ההכנסות. מה זאת רכבת של התפלגות ההכנסות? פה יושב האדם שמרוויח הכי הרבה במשק ומספר האנשים שמרוויחים הכי הרבה במשק, פה יושב האדם שמרוויח הכי מעט במשק וזה מספר האנשים שמרוויח הכי מעט במשק, פה יושב בעל ההשכלה הנמוכה שמרוויח הכי הרבה ובהמשך אני חושב ברור. מה אנחנו רואים בהשוואה בין רכבת ההכנסות או בין רכבת של המשק בתקופה של צמיחה איטית ובתקופה של צמיחה מהירה? קודם כל הקטר של צמיחה בשלהי המאה העשרים זו השכלה. שום דבר אחר, השקעות עלייה כשהם מנוטרלים מהצמיחה יביאו מקסימום לעליית תוצר בטווח הקצר לפי מה שאנחנו יודעים נכון להיום, נכון למחצית השנייה של המאה העשרים מה שיוביל את הצמיחה זוהי השכלה. התמורה להשכלה כמובן מתחלקת בהתאם בדרי"כ בעלי, ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר הכנסות הפרט גבוהה יותר. ההבדל בין משק שצומח מהר למשק שצומח לאט הוא כפול. במשק שצומח מהר האנשים בעלי ההכנסה הגבוהה מרוויחים יותר מאשר הם היו מרוויחים במצב המקביל במשק שצומח לאט אבל גם האנשים בשולי החברה מרוויחים פחות מאשר במשק שצומח לאט. העובדה הזאת היא עובדה שצריך לקחת בחשבון כאשר מדברים על אבטלה וצמיחה. כאשר מדברים על אבטלה ושינוי מבני ודברים מהסוג הזה זו תופעה שתישאר איתנו. מה קורה לאבטלה במצב הזה? במצב הזה כאשר משווים בין שני המשקים במשק שצומח לאט המודלים שלנו אומרים איפה שהוא פה יהיה איזה שהוא אחוז אבטלה ופה אחוז אבטלה מסויים, אקדמאיים במשק הישראלי בדרי"כ אחוזי אבטלה הם ארעיים בחלק גדול מהמשקים וכך במשק

שצומח מהר אחוזי האבטלה יעלו. הם יעלו מכמה סיבות ועל הסיבות האלה אני רוצה לספר בשתי דקות כי שוב חשוב שנפריד בין הדברים שישארו איתנו לדברים שילכו מאיתנו במשך ה, זה תיאור של אבטלה מבנית של הטווח הארוך. צמיחה מהירה מביאה לחלוקת הכנסות פחות שוויונית, מקטינה את המוטיבציה לחיפוש עבודה וכמו כן בדרך הזה מביאה לגידול באבטלה. היא גם גורמת לשינויים מהירים במקום העבודה ולכן ליותר מפורטים. גם זה מגדיל את האבטלה. היא גם מביאה לשינויים עתידיים מי שסוחר כוח אדם יודע שבעתיד הוא יצטרך להיפרד מכוח האדם הזה כי השינויי ירוץ וגם זה מביא לגידול באבטלה. מול זה יש את העלייה בערך העבודה, ערך העבודה גבוהה יותר כשהצמיחה עולה והדבר הזה מאזן את הגידול באבטלה. זה שיש שלושה כוחות שעובדים לכיוון אחד וכוח אחד שעובר לכיוון השני לא אומר שאנחנו יודעים בהכרח שכשהצמיחה עולה האבטלה גדלה אבל הוא אומר שאלה הם הכוחות שפועלים ומי שמחפש כלי מדיניות להשפיע על הטווח הארוך צריך למצוא כלי מדיניות שישפיעו על כל אחד מהדברים האלה. מה המסקנות מזה? אי כל מי שיתעסק בקשר בין צמיחה מואצת או שיפורים טכנולוגיים, תמיכה ואבטלה בשנים האחרונות הגיע בדר"כ למסקנות הכמותיות שכאשר קצב הצמיחה עולה גדלה האבטלה המבנית. זו איננה תופעה כללית אבל זוהי התופעה שנדמה לנו שאנחנו מאתרים אותה. מי שרוצה לחפש זרכים להתמודד עם האבטלה המבנית שיחפש אותם במרכיבים השונים. הם נמצאים בתוך כל מרכיב ומרכיב ואפשר לנתח את כלי המדיניות שהתגבר על זה ששינוי טכנולוגי יהיה יותר, גרום ליותר פיטורים למשל סובסידיה של ההשכלה, ההשכלה היא המנוע העיקרי ליכולת המעבר של אנשים בין טכנולוגיות ובין סקטורים סובסידיה של ההשכלה תטפל בזה תטפל כנראה גם בזה, שכירת עובדים חדשים איטית בין השאר תלויה בהוצאות המעבר של עובדים, טיפול נכון בהוצאות פרישה והוצאות כניסה של עובדים למעגל העבודה יקטין את המכניזם הזה וכמובן שהמכניזם הזה יגדל ככל שיואץ קצב הצמיחה. אז אבטלה מבנית יושבת הייתי אומר מובנת לנו די טוב, אולי יותר טוב מאשר הסוגים האחרים של האבטלה ואנחנו יכולים למצוא את הכלים לטפל בה. מה שצריך לזכור זה שהאבטלה

המבנית גם אם היא משולבת באבטלה הזמנית היא איננה בדיוק ובהכרח אותו דבר. אם יש שינוי מבני במשק הישראלי זה לא אומר שכשהשינוי המבני יחלוף האבטלה תרד. זה השיעור שצריך לקחת מהאבטלה המבנית. זה גם לא אומר שהקשר בין השינוי המבני או באבטלה שבאה לבין המדיניות הוא קשר שבלתי ניתן להפרדה. יש אלמנטים ואני חושב אלמנטים חשובים במדיניות הן המוניטרית והן הפיסקלית והייתי אומר יותר מזה בשילוב של המדיניות המוניטרית והפיסקלית שיחריפו את בעיית האבטלה בשנתיים האחרונות. מה היה? היה לנו מדיניות מוניטרית שניסתה לרסן, אני לא, אני שופט בדרי"כ מדיניות לפי מה שהיא מצליחה ולא לפי מה שהיא מנסה, אז אני לא רואה במדיניות המוניטרית מדיניות מרסנת. כמות הכסף, בסיס הכסף כל הדברים האלה גדלו יותר ממה שנראה לנו כסדיר, יש לנו מדיניות מוניטרית אם כן שניסתה לרסן מול מדיניות פיסקלית שבהתחלה הייתה מרחיבה ואח"כ מצמצמת לפחות במובנים מסויימים (...). למה הדבר גרם? הדבר גרם בעצם לזה שהניסיון לריסון מוניטרי נפל כולו על הסקטור השכיר, נפל דרך מנגנוני הריביות לשער החליפין, להצמדות שער החליפין לתחתית והעיק חזק מאוד על הסקטור השכיר. מדיניות ריסון האינפלציה במדינת ישראל יש לה באג אחד למרות שאני בעקרון מסכים עם הגישה שלה, הבאג הוא בזה שהיא נופלת באופן מהותי הרבה יותר על הסקטור השכיר מאשר על הסקטור הלא שכיר. יחד עם הדברים ששמענו פה על תחרותיות יותר נמוכה בסקטור הלא שכיר אנחנו יודעים בדיוק מי סובל את התוצאות. עכשיו יש עוד דבר, המבנה הגיאוגרפי של הסקטורים אינו זהה, סקטור השירותי מטבעו נמצא באזורי האוכלוסיה הגדולים, הסקטור השכיר מטבעו וגם בתוקף ההיסטוריה של מדינת ישראל לפי חוק עידוד השקעות הון וכדומה נמצא באזורים פריפריאליים. יש השפעה, דרך השפעה על הסקטור השכיר על הרכב האזורי של האבטלה ובדרך זה גם על ההסתברות למצוא עבודה. כי אנשים שנמצאים באזורים שהם אזורים פחות צפופי אוכלוסין יכולת החיפוש שלהם נמוכה יותר. מה עומד מול המדיניות המוניטרית שעבדה כמו שהיא עבדה? מול המדיניות הזאת עומדת, עמדה מדיניות תקציבית שבהתחלה הייתה מרחיבה ובעצם גם היום כמו שאני מבין ושוב אני לא הצלחתי

להיות מומחה גדול יותר לתקציב ממה שקראתי בעתון. גם היום איננה מדיניות מרסנת למרות זה שהתקציב שומר על מסגרת הגרעון הוא בנוי באופן מעוות לחלוטין גם אם יתקבלו כל הדרישות של התחשבות הייתי אומר במעגל האבטלה והעונוי לא נעשה פה שום ניסיון אמיתי להתמודד או להפריד בין שאלות של התמודדות עם עוני בדיאבד לבין שאלות של עידוד עם מציאת פתרון לעוני ואבטלה כפתרון פרמננטי. בסה"כ הרכב התקציב גם אם לא גודלו מעיד על זה שהוא לא יכול להתמודד בשאלת האבטלה והפתרון שצריך לבוא הוא פתרון משולב. מצד אחד צריך להיות שינוי בהרכב התקציב בלי חריגה מגודלו, וזה לא מסובך לעשות רק צריך לרצות את זה. המדינה צריכה להחליט שהיא רוצה לסבסד את העניים שרוצים למצוא עבודה, והיא רוצה לסבסד פחות את העניים שלא רוצים למצוא עבודה או שלא מחפשים עבודה. הדבר השני זה מדיניות מוניטרית מתואמת יותר עם מדיניות אחרת של האוצר והנקודה השלישית והיא נקודה חשובה המכניזם הזה של ריבית משפיעה על שער החליפין הוא איננו מכניזם מהשמיים הוא פונקציה של זה שהביקוש למטבע חוץ במדינת ישראל הוא מוגבל באופן חוקתי ובר שינוי בקלות רבה. זאת אומרת אין שום סיבה שהאוצר בתיאום עם בנק ישראל לא ישנו את מערכת הכלים השלובים באופן כזה שאנחנו נוכל לחסוך יותר במטבע חוץ בזה אנחנו נגדיל את הביקוש למטבע חוץ ובזה אנחנו נפר את אותו מאזן אימה שקיים היום בין הריבית לבין שער החליפין. בנק ישראל לא יכול להוריד את הריבית באופן דרמטי כי הורדה כזאת תגרום למה שאנחנו קוראים הצפה מוניטרית ותחדש את האינפלציה והיא לא תשנה מהותית את שער החליפין. אני אומר הלחץ העיקרי של המערכת היום הוא דרך שער חליפין ובשביל הזה הפתרון הוא פתרון משולב של הורדה מסויימת בריבית ושל שינויי בכללי המשחק שנקבע על ידי האוצר. פתרון כזה אני מניח יקל באופן מהותי את שאלת, יקל על תנאי הריווחיות של פירמות של הסקטור השכיר ולפחות יקטין את הגידול באבטלה גם אם הוא לא יקטין אותה. אני אומר הפתרון הזה מה שצריך לזכור שהוא נפרד ושונה לחלוטין מהתמודדות עם השאלות שהצגתי קודם. מי שרוצה לטפל בפתרון באבטלה

הפרמננטית צריך לעשות את זה בכלים שונים, מי שרוצה לטפל באבטלה המחזורית צריך להשתמש בכלי המדיניות (...). הכלכליים הסטנדרטיים.

תודה רבה דני. ועכשיו אנחנו עוברים אל דוברת האוצר ציפי גל-ים, אוצר שאין לו היום אבא יש לו אמא כנראה.

או.קי. אני לא נמצאת פה כדוברת האוצר בדרי"כ אני לא עושה את זה, ומה שאני

אומר פה הוא פשוט שום דבר שהוא עמדות או תוכניות או רצונות של האוצר, אני קטונתי. אני יגיד את מה שאני חושבת גם על הדברים שנאמרו פה ובעיקר אני אשתדל להתרכז בשאלה שהעמדתם. העמדתם שאלה של מה, כיצד אפשר לעצור את האבטלה ולחדש צמיחה ואני מניחה שהכוונה הייתה מנקודת הזמן שבה אנחנו נמצאים עכשיו. בנקודת הזמן שאנחנו נמצאים עכשיו כדאי לברר איפה אנחנו נמצאים. בתחום האבטלה אני לא ארחיב את הדיבור כי הנתונים נתונים בתחום האינפלציה אני כן אומר משהו כי זה נראה לי קשור. אני גם לא אומר, לא אחזור על כל רשימת הסיבות שגם הביאונו עד הלום כי אני חושבת שהחוסר ההסכמה בין הגופים השונים הוא הרבה יותר קטן ממה שנראה ונדמה לי שרק הדגש משתנה על פי הכתובת שהאדם יושב בו וזה לא צריך לעניין כרגע אם אנחנו מסתכלים קדימה ושואלים מה אפשר לעשות. אז אני מוכרחה לומר שאני עוד לא עיכלתי את התיאור החדשני בשבילי של דני של אבטלה מבנית וזמנית אבל כיוון שאנחנו מדברים פה על אבטלה זמנית או מחזורית ולא על האבטלה הפרמננטית אולי אפשר להרחיב את זה ולשאול איזה שהוא שיעור ההשתתפות נדמה היה לי שזה אולי המושג היותר בסיסי שמתאים לתיאורים שלך אני בכל זאת אדבר על הגורמים המקרו כלכליים. אז איפה אנחנו נמצאים היום! אנחנו נמצאים בנקודת זמן די מעניינת ודי קשה, קשה בעיקר כמו שנאמר משבר של מי שהוא מובטל בעצמו, קשה ומעניינת משום שאנחנו נמצאים באבטלה שהיא ארוע לא רגיל בתולדות ישראל, בתולדות המשק הישראלי ואנחנו נמצאים גם באינפלציה בנקודה שצריך לברר מהי. וההקשר של האבטלה הזאת קשור לתהליך הדיס אינפלציה משום שאפשר להציע פתרונות של הרחבה פיסקלית אבל אז אפשר גם לשאול ומה יקרה אח"כ? נרחיב פיסקלית והאבטלה קצת תרד ומה נעשה בעוד שנתיים כשהמשבר במאזן התשלומים יכריח אותנו

לכווץ פיסקלית תזרה. אז פעם קראנו לזה מדיניות של STOP GO ואני לא חושבת שזה מרשם שמישהו צריך לאהוב אותו. גם במדיניות המוניטרית בנקודת הזמן הזאת אחרי שנתיים או יותר של מדיניות מוניטרית מרסנת הייתי אומרת על פי מדדים שנהוג להסתכל עליהם לא הייתי חושבת שזאת הזמן, זאת נקודת הזמן המתאימה להגיד או.קי. בואו נעשה קצת רוורס כי קשה לנו כיוון שנדמה לי שאולי מתחילים לראות איזה שהוא דבידנד. סיכמנו שנה עם 7% אינפלציה וזה הודגש מאוד ומאז שנות, שנת זו וזו וכו' אני חושבת שקצת יותר מעניין לנתח את מחצית השנה השניה של 97 ואז האינפלציה באותה מחצית שנה אחרונה היא קצב שנתי של 3.9% והיו לנו בשנים האחרונות שני ארועים שהיו מעניינים. 92 סימנה ירידת מדרגה באינפלציה, באופן מהותי ירדנו מ-18% בשנת 91 ל-9% אם אני לא טועה בשנת, 9.4% בשנת 94 וזאת הייתה, זה היה סימן של מדרגה. לא עלינו חזרה לסביבות, לאינפלציות של 15 פלוס. מצד שני ב-95 הייתה במחצית הראשונה של השנה היינו ב-5% של אינפלציה במונחים שנתיים וזה היה משהו מקרי וחזרנו חזרה מהר מאוד לסביבת ה-10%. אז מעניין לנתח ולראות ולשאל האם מחצית שניה של 97 מסמנת לנו או יש הסתברות או יש סיכוי שהיא מסמנת ירידת מדרגת אינפלציה או שאולי היא דומה יותר לארוע החולף של המחצית הראשונה של 95. אני חושבת שאין לי מספיק זמן אבל אם סוקרים גורמים כמו מדיניות פיסקלית ומצב אבטלה ומחיר הייבוא שאני חושבת שהם מאוד חשובים ושקלים שהם מאוד בהקשר הזה ומדיניות פיסקלית ומוניטרית אמרתי גם ומחירי ייבוא וגרעון תקציבי ואבטלה ושכר נומינלי שהוא הנקודה שצריך לשים לב אליה נדמה לי שברוב הפרמטרים יש משום רמז שמחצית שניה של 97 מסמנת אולי ירידת מדרגה באינפלציה. ואם זה נכון זה צריך לקחת, צריך לקחת את זה בחשבון לשנה הקרובה. אז כמו שאמרתי קודם אפשר לעשות רוורס גם במדיניות המוניטרית גם במדיניות הפיסקלית. זה נראה לי די בזבז כי נצטרך לעבור את זה בעוד שנה, שנתיים, שלוש שוב אבל לא נשאר כנראה לעולם ועד חריגים בנושא של אינפלציה וגם לא נרצה כל כמה שנים לעשות STOP GO במדיניות הפיסקלית. במצב הזה, במצב של דיס אינפלציה כשנקלעים למצב של אבטלה יש מקום

למדיניות שקראנו לה פעם היתרוזוקסית. המדיניות האורתודוכסית אומרת אנחנו מרסנים תקציבית ומוניטרית והמסר אמור לעבור. המסר כמו שצינו פה בצדק עובר קודם כל לשער החליפין והרבה יותר מאוחר הוא עובר לשכר הנומינלי וההבדל הזה בקצב התמסורת הוא שבדרי"כ אחראי לאבטלה שהופכת להיות מן מצוקה אנושית כזאת הופכת להיות פשוט לחוליה של תמסורת של כוחות כלכליים והרי כולנו יודעים שאם היינו יכולים להחליק את המהלך הזה ולרדת באחת מסביבות אינפלציה של 10% לסביבות אינפלציה של נאמר 4-5% בקסם אבל ראיתי שהנגיד הוא לא קוסם היה מן כותרת כזאת בשבת אז בעצם אפשר היה לחסוך את המצוקות הכרוכות בזה כי לא צריך אבטלה ואין צורך ששכר ריאלי ירד מר זילוני, אם מצליחים להחליק את המהלך הזה ושום דברים קשים מאוד ריאליים לא צריכים לקרות. צריך רק שכולם ידעו שפועלים במערכת אחת וזו, אלה מערכות שדיברנו בהן הרבה ב-85. המערכות שבאות להחליק שינויים נומינליים בלי ולחסוך מחירים במונחים ריאליים. אני חושבת ואני מציע להתחיל לחשוב בקווים האלה. איזה שהוא מהלך משולב בהסכמה יכול להיות שיכול להחליק לנו ולחסוך לנו גם אובדן תוצר וגם מה שאולי יותר חשוב אבטלה. ויש פה מספיק אנשים שהיו בזמן ההוא והם מאוד רגילים מיד לשרטט לוח עם מהלכים משולבים מה עושה כל אחד, מה צריך לעשות כל אחד מהגורמים במשק כדי שזה יקרה, מה הוא מקבל ואיזה רשתות בטחון, כי הרי לא יתכן להיכנס לתהליך כזה בלי רשתות בטחון, הוא רשאי לצפות להן מצד הגורמים האחרים והגורמים הם ארבעה. הגורמים הם הסתדרות כמייצגת הן את העובדים והן את המובטלים כי אם היא לא מייצגת את המובטלים זה אחד המודלים שמסבירים למה לפעמים האבטלה היא לא תמסורת טובה לשכר הנומינלי או הריאלי אם היא מייצגת גם את המובטלים אז אני חושבת שהיא גם המוביל וגם הגורם החשוב ביותר או הקריטי ביותר בתוך המערכת וישנם המעסיקים וישנה הממשלה הן כמעסיק והן כריבון או מנהל תקציב וישנו בנק ישראל ממנהל מדיניות מוניטרית בזמן מאוד רגיש שדורש ואני מסכימה זהירות מאוד גדולה בשינויים בגלל כל הגורמים הפיננסיים שאנחנו מכירים. אני לא אפרט כי אני לא חושבת שזה בסדר לקחת פטרנות למובילים שצריכים להיות

של מהלך כזה אני רק מזכירה שפעם היינו עוסקים בדברים האלה ונדמה לי
אולי שכדאי לשקול ולבחון את השאלה הזאת שוב. תודה.

תודה רבה ציפי ואחרון הדוברים בסיבוב הזה אפרים.

אסף רזין:

תודה. אני לא חושב שהייתי רוצה לעסוק בעבר ולבדוק כאילו אשמים או לא
אשמים אבל אי אפשר שלא למען העתיד כדי שלא נחזור על שגיאות העבר שלא
נלמד ולא נוהה אם היו שגיאות בעבר כי כבר נאמר שמי שלא לומד מהעבר סופר
לעשות את אותן שגיאות גם בעתיד. אני חושב ש, נתנו כאן מספר, נמנו מספר
גורמים שהביאו את האטה או מיתון איך שתקראו לזה והם כולם היו על הלוח
רק אני באמת מסכים שהסדר שבהם הוא לא הנכון ואין לי שום ספק שגורמים
כמו הקטרים של הצמיחה שנעצרו זה נכון, אין לנו את העלייה אבל זה לא
מסביר צמיחה של 2%, זה יכול להסביר מדוע ירדנו ל- 5% או מדוע הפוטנציאל
הוא 5%, נרד ל- 5% במקום 8% ובכל זאת כמה מרכיבים של מדיניות לדעתי
ובייחוד בצד המוניטרי בשנת 97 בשנה האחרונה היה להם משקל לא קטן
בדחיפה למיתון הזה. עכשיו אי אפשר לבוא ולטעון שאנחנו אולי זה אפילו אנטי
כלכלה לבוא להגיד יש מאין, אתה משיג אינפלציה נמוכה יותר ואתה לא משלם
על זה כלום, בשום דבר. לא בהעדר צמיחה ולא באבטלה יותר גדולה. אני חושב
שזה אפילו שיעור לקוי בכלכלה לבוא ולספר סיפור מהסוג הזה. השאלה היא
באמת מהו המחיר? והאם הוא מוצדק? אז קודם כל האם מוצדק או לא זו
שאלה לא כלכלית אלא שאלה שצריכים לענות עליה פוליטיקאים או אלה
שנבחרו על ידי הציבור. אבל כדי שיעשו את זה, כדי שיעשו את השיקול הזה אז
הדבר הראשון האלמנטרי שצריכים להגיד שקובעי המדיניות או האחראים על
המדיניות והיועצים הכלכליים ובהקשר הזה גם בנק לישראל לפי החוק או
היועץ הכלכלי לממשלה זה לשים את תו המחיר, לשים מהו המחיר, האם יש
מחיר להורדת אינפלציה לרמה מערבית כמו 4 או 5% או שמה אין. שמה אנחנו
משיגים את זה בלי כלום, למיטב ידיעתי זה לא דבר שמושג ככה בחינם אני
הייתי רוצה לראות איזה שהוא מחיר, תג מחיר. אני מעולם למרות ששאלתי את
השאלה הזאת מספר פעמים לא רק בגופים האלה, לא רק כאן אלא גם למשל
בוועדה המייעצת של בנק ישראל שבה אני חבר, מעולם לא קיבלתי תשובה

לשאלה הזאת. ואני לא בטוח שמישהו בדק או ענה על השאלה הזאת לעצמו. האבטלה היא ללא ספק בעיית מקרו ולא מיקרו והפתרונות שלה הם לא בנוסח ביקור באופקים. אני לא הלכתי כמו שעשו כתבים בטלוויזיה למצוא כמה מקומות עבודה נוצרו על ידי ביקור ראש הממשלה באופקים. בלי לספור אני יכול לטעון שלדעתי קרוב לאפס כי מה שהושג או אותם אלה שקיבלו עבודה באופקים זה על חשבון מישהו אחר כנראה, במגזר העיסקי, במגזר הציבורי בוודאי אפשר למצוא מקומות עבודה. חברת החשמל יכולים להגיד לה תקחו עוד כמה עבודה, בהחלט יכול להיות שזה מקומות עבודה חדשים אבל נטו במגזר העיסקי מביקורים כאלה או פתרונות מיקרו בנוסח צוות מנכ"לים או יחידות מיוחדות במשרד העבודה והרווחה אלה לא פותרות את ה, פתרונות מהסוג הזה לא עוזרים. עכשיו אם אנחנו מזהים את האבטלה כבעיה כלכלית החברתית החמורה ביותר ואני חושב שזה כך אז כל הכלים שלך צריכים להיות מוקדשים למטרה הזאת, בעיקר למטרה הזאת. וכל הכלים ואני לא מקבל איזה שהיא או נורמה לא הייתי נורמה אבל איזה שהוא תאוריה שאומרת שלכל יעד יש כלי משלו ולמשל את היעד של הצמיחה תעשה המדיניות הפיסקלית ואת היעד של האינפלציה תעשה אותו המדיניות המוניטרית. אני לא חושב שזה כך, מי שעובד בשיטה הזאת דומה לאותו רופא קרדיולוג שבא אליו חולה לב הוא הצליח באמת לפתור לו את הבעיה רק שהוא גרם לו לאיזה מחלה אחרת ואז הוא אמר המחלה ההיא זה לא המחלקה שלי זה מישהו אחר צריך לטפל בה. כל האמצעים משפיעים על כל היעדים באמת, כמובן שיש יתרונות יחסיים לכל כלי על יעד אחר אבל כשאתה מזהה את הבעיה המרכזית כאבטלה אז אתה ממקד את הכל על האבטלה. הכל. מה שנכון הלקח במזרח אסיה, מה שקרה במזרח אסיה מלמד אותנו שאנחנו צריכים לנקוט בהרבה זהירות. זה נכון. וגם כאן צריך, אני חושב שהיה צריך לחשוב על זה גם לפני חצי שנה ושנה שאם אתה בצורה ערוכה במשך תקופה ארוכה יוצר תיסוף כזה ארוך או כזה חזק יכול להיות שקשה מאוד לתקן את זה אח"כ כי אז אתה עשוי באמת ליפול למלכודת או לאותו, או משבר שקרה בדרום מזרח אסיה כך שאפילו כמו שאמר דני אם אתה עושה תיקונים קטנים במדיניות מוריד מעט את הריבית זה בהחלט יכול

להוציא אותך משליטה. העצם העובדה שאתה, הרמז על שינוי מגמה יכול לצאת מהשליטה שלך ואתה יכול למצוא את עצמך פתאום עם פיחות הרבה יותר גדול ממה שרצית לעשות. והראיה נדמה לי כאשר הארועים המדיניים איפשרו להוריד את הריבית בערך לפני חצי שנה ב- 1.7% אז השינוי בשער היה מאוד גבוה הרבה מעבר למה שהיה צפוי ממה שרצוי ובצדק הייתה בהלה ונסיגה לאחור. גם, אני לא יודע אם הבנתי נכון את ציפי אבל אם הכוונה הייתה שעכשיו אנחנו צריכים מכיוון שיש ירידת מדרגה באינפלציה אז אולי צריכים לנסות לשמר אותה אז אני יש לי הסתייגויות רבות מכך כי להערכתי במדינת ישראל של היום במבנה המוסדי שלה אינפלציה של 4% יכולה להיות מאוד הרסנית. במבנה המוסדי עם זחילות השכר הקיימות במשק של 4%, כמה זה אפרים (...). השכר של תוספת ותק ודברים מהסוג הזה זה 4%? גם בסקטור הפרטי, גם בסקטור העיסקי יש זחילות קיימות, אתה מדבר על זחילה של 3% אני טועה אם אני יגיד 3% נומינלי? לא. אז בתנאים האלה גם האינפלציה שלנו לא יכולה להיות אינפלציה מערבית. זה נכון הוא שאם אנחנו נתמיד במדיניות, אני חושב שאם נתמיד במדיניות מוניטרית מאוד מרסנת האבטלה יכולה לעלות מאוד ואז גם אפרים אולי ישתכנע לשנות לוותר ויתורים בנושא השכר כדי להגדיל את התעסוקה אבל עד שזה יקרה אנחנו עשויים להגיע לרמות אבטלה גבוהות מאוד ואני חושב שמי שעוסק, מי שעוסק במדיניות כלכלית ולא לוקח את האילוצים הפוליטיים בחשבון טועה האילוצים הפוליטיים הם תקפים בדיוק כמו כל אילוץ פיזי אחר. אני עובר לתחום הפיסקלי שבו אני מרגיש קצת יותר נוח בדיבור עליו. במצב הנוכחי אחד הכלים שהייתי או אחד הצעדים שהייתי בודק זה הפחתת מיסים/עלות העבודה אבל בצורה מבוקרת וממוקדת ולא סתם רפורמה במיסוי. למרות שאני יודע ואני ער לכך שבזמן הקצר מדיניות כזאת תגדיל את הגרעון. עכשיו, אי אפשר לדעתי להיצמד ליעד של הפחתת גרעון שהוא פוחת על פני הזמן ולא תלוי מה קורה במשק. גם באיחוד האירופי מרשים סטיות מסויימות לצורך, בכורח הנסיבות המחזוריות. אז היום כאשר יש מיתון, האטה, כאשר הכנסת ממיסים נמוכות ממה שהיינו צופים בטווח יותר ארוך כאשר המשק צומח ב- 4 או 5% אז יכול גם להיות בעד הגרעון או יכול להיות הגרעון קצת יותר גדול.

אבל שוב האמירה הזאת אני אומר אותה בזהירות רבה כי אני לא רוצה לתת הכשר להוצאות בצד התקציב על כל מיני השקעות בחינוך, תלוי אבל איזה חינוך. כאילו שהמרשם הזה להגדלת גרעון שזה אפשרי אז אפשר לעשות הכל. לא. אני אומר את זה בצורה חד משמעית. בתחום של הפחתת מיסים/עלות עבודה וצעדים אחרים שנצא השקעה ואני אפרט בקיצור נמרץ. א' פחת מואץ - זה דבר שאנחנו מידי פעם בעבר עשינו אותו ויורדים ממנו וחושבים שזה דבר לא רצוי זה איזה שהיא הטבת מס שרק בתנאים מסויימים כדאי לעשות אותה. אני שולל את הטענה הזאת מכל וכל חסר לי זמן, אין לי פה זמן להיכנס לפרוט אבל פחת שהוא מואץ זה נכון מבחינה כלכלית, מבחינה מיסויית מבחינת יעילות ללא שום קשר אגב גם כן להאצת הצמיחה. היום כמובן שיש לך את הבעיה גם של ירידה בהשקעות אז בוודאי שכדאי ללכת למתכון הזה של פחת מואץ. הפחתת עלות העבודה - עכשיו מבחינה כלכלית אנחנו אולי דבר, אחד הדברים שלומדים כבר במבוא לכלכלה שאין הבדל גדול בין מס שמוטל על המעסיק ובין מס שמוטל על העוסק. היינו הך, למעשה מס זה מס על עבודה כך שאין הבדל אם אנחנו נפחית את תשלומי הביטוח הלאומי של המעביד או תשלומי הביטוח הלאומי של העובד. יחד עם זה בטווח הקצר יותר המיקוד של להתמקד במעביד ולא בעובד בהפחתת עלות העבודה במיוחד בדמי הביטוח הלאומי ועדיין יש איזה 2 או 3% שאי אפשר לעבוד איתם זה דבר שעוזר ועוזר די מהר להאצת, להגדלת הרווחיות ולהגדלת הפעילות. עכשיו במיוחד הדבר הזה נכון להתמקד על המעביד בזמן שיש חוק ולא מאפשר את עקבות השכר בצורה חופשית כמו למשל חוק שכר המינימום. כאן שכר המינימום הולך לעלות זה וודאי לא עוזר לתעסוקה ולהגברת הפעילות. עכשיו בהנחה שהפוליטיקאים קבעו שזה מה שהם רוצים ואני לא יכול או אלה שנבחרו על ידי, נבחרו הציבור קבעו ואני לא יכול ללכת לשכנע אותם שהם יכולים, שכדאי להם לשנות את המדיניות הזאת, כי הם חושבים שזה נכון וצודק והכל, עדיין אני חושב שאפשר להסתכל על שכר הנטו ולא על שכר הברוטו. זאת אומרת גם כאן אפשר היה להוריד את המס ודמי הביטוח הלאומי קצת קצת את מס הכנסה אבל ממש מעט כי אין הרבה מס במגזר הזה אבל בתמורה את מס הבריאות, את דמי הביטוח הלאומי שמשלם

העובד, שחלים על העובד אבל גם בתמורה אפשר להגדיל את שכר המינימום כי בסה"כ הנטו לא היה משתנה. שוב, זה יגדיל את הגרעון אבל זה גידול שהוא אפשר בהחלט נסבל ורצוי בזמן הנוכחי. סתם רפורמה במס כמו שאנחנו יודעים בעבר זה בדרי"כ רפורמות רגסיביות הם יתקלו בהתנגדות פוליטית זה כבר ראינו את ההתנגדות כבר כאן כשאמרנו אותה, ואני לא בטוח שאם בספק, יש לי ספק רב אם רפורמה כזאת תהיה אפקטיבית בטווח הקצר. ולבסוף הנושא האחרון הכאוב זה התשתיות. כולנו אומרים צריך להשקיע בתשתיות וצריך להגדיל את ההשקעות בתשתיות ויחד עם זאת חוק הפחתת הגרעון הוא חוק גרוע מאוד מבחינת התשתיות כי הוא שם את כל הוצאות הממשלה לרבות מה שנקרא תקציב הפיתוח בסל אחד ומסתכל על גרעון אחד ולכן כאשר עומדים בלחץ להפחית את הגרעון מה יותר פשוט מאשר להפחית את ההשקעות בתשתיות. אין להם, בדרי"כ אין להם אבא וזה דבר רע מאוד. אז כמו שאנחנו מהגדרת הגרעון מהכנסות הממשלה למשל לא מכניסים הכנסות מוניות כמו הכנסות מהפרטה ובצדק כך, אז גם אסור לנו להכניס להגדרת ההוצאות הוצאות על השקעות בתשתיות בכבישים, ותשתיות לא רק תחבורתיות. ואז כמובן הלחץ של להפחית את הגרעון לא יהיה על התשתיות. זה נכון שבמקרה הזה צריך לחשוב מחדש מהו היעד, יעד הגרעון צריך להיות יותר נמוך במקרה כזה באופן כללי אני לא מדבר על השנה הנוכחית שהיא שנה של מיתון אבל בדרי"כ הוא צריך להיות אם הגרעון מוגדר רק לגבי הוצאות והכנסות שוטפות אז היעד צריך להיות כמובן יותר נמוך. תודה.

אסף רזין:

תודה, הצלחנו להתגבר על סיבוב ראשון שישה דוברים אני מבקש אותכם להישאר עוד כמה דקות כי הייתי רוצה לשמוע גם מהאנשים שהטריחו את עצמם והגיעו הנה ומי שרוצה לשאול או להעיר במאמת במסגרת של זמן של 2 דקות בבקשה. תציג את עצמך.

שמחה ויטרבאום (...) (מדבר בלי מיקרופון וקשה להבין את הנאמר) (...) שאלתי מופנית (...) מדוע ממשלת ישראל לא עוקבת לחוקי השכר (...) איטליה וספרד. הוועדה המייעצת להיתרים קבעה (...) מספרד לאיטליה שר המסחר והתעשייה חשב על זה, שר האוצר לא הסכים לחתום על הצו. עד היום לא (...)

- אסף רזין : שאלה ברורה. בבקשה תציג את עצמך.
- ישראל רגב : שמי ישראל רגב השאלה מופנית לליאו ליידרמן. השנה שחלפה לא (...) בנק ישראל כשהגופים הכלכליים (...) ההסתדרות דרשו (...) אמרו בין היתר שבנק ישראל אמון על (...) של אינפלציה של 17%. השאלה שאני שואל היא האם לא עשיתם (...) שהייתם יותר מידי אורתודוקסים בנושא הזה במיוחד ברבעון האחרון של השנה כשהיה כבר ברור שהאינפלציה (...) בצורה דרסטית ויש אבטלה שעולה בקצב מהיר מאוד, האם לא הייתם יכולים קצת להדק את החגורה לאשר לא אינפלציה של 7% ממש פה למטה זה אין ספק שזה הישג יפה מאוד ונותן.
- אסף רזין : שאלה ברורה
- ישראל רגב : (...) הייתם אולי יכולים לשאוף לאינפלציה (...) את פוטנציאל הצמיחה שראינו בגרף (...) ואולי גם להקטין במידת מה את הגידול באבטלה.
- אסף רזין : כן. עוד מישהו? בבקשה הצג את עצמך.
- ? השאלה הראשונה לד"ר דני צידון. אמרת שבתנאי צמיחה מהירה של המשק האקדמאיים בעלי ההשכלה הם שמרוויחים הרבה ומספרם עולה. האם זה (...) האם זה חל על כל בעלי ההשכלה או רק בענפים מסויימים. שאלה שניה למר זילוני מה גישתך (...) ההסתדרות כלפי הועדים הגדולים כאשר מצד אחד חבריהם משתכרים (...) גבוה מאוד ביחס לבעלי שכר אחרים מצד שני הם שואפים לשמר את המונופול ולמנוע תחרות במשק וכך למנוע גם השקעות.
- אסף רזין : טוב, בזה נגמר זמן השאלות אני מציע עכשיו שכל אחד מהנשאלים יענה במסגרת זמן קצובה מאוד של 2 דקות. ליאו. נלך משמאל לימין.
- ליאו ליידרמן : בקשר לשאלה יש לי חדשות בשבילך והן שלדעתי אני מצטער על הקול פשוט אני קצת חולה. ההורדת האינפלציה
- אסף רזין : זה שפעת הטייפון האסיאתי?
- ליאו ליידרמן : המבין יבין. הורדת האינפלציה היא לא רק תוצאה של השפעת המדיניות המוניטרית. כמו שציפי גל ים אמרה השנה באופן מיוחד פעלו באחידות שורה שלמה של גורמים שמשפיעים על האינפלציה ועל הסביבה שלה בעיקר במחצית השניה שהעוצמה שלהם ומידת האחידות לא ניתן היה לחזות אותה במידה

מסויימת מראש. במרבית השנה הבנק פעל בהתאם לאינדיקטורים שונים וגם פועל לסביבת האינפלציה שלקראת האמצע של השנה הגיעו לבין 9 ל- 10% אני באמת רוצה להזכיר רק לפני 4, 5 חודשים חשבו שסביבת האינפלציה היא בין 9 ל- 10% גם מרבית החזאים דיברו במונחים האלה. כמו שציפי אמרה קיימת אי ודאות ברגע זה לגבי מהי סביבת האינפלציה האמיתית של המשק הישראלי. האם אותם 3-4% שהוזכרו במונחים שנתיים או האם אנחנו מדברים על תופעות שהן טרנזיטוריות שהן חולפות ושהן יעברו כי גם צריך לשאול את השאלה מה יקרה כאשר לא תהיה אחידות בין הגורמים השונים ומחירי חומרי גלם או שער החליפין או המדיניות הפיסקלית או המוניטרית או אחד מהשחקנים ישפיע בצורה הזו. בכל מקרה אני לא חושב אני באמת לא חושב שעל אותו אפסילון שינוי בריבית שרמזת זה מה שהיה משנה את מצב האבטלה. אנחנו מדברים פה על בעיה הרבה יותר יסודית אני גם לא מאמין בניגוד לדברים שנאמרו כאן בפנל שגידול באינפלציה הוא זה שהיה מביא לפתרון או שיביא לפתרון בעית האבטלה, מרבית המחקרים שיש לנו ועבודות שאנחנו מכירים גם על ישראל גם על משקים אחרים מראים על כך שלמדיניות המוניטרית אין השפעה שיטתית, אין השפעה סיסטמטית על המשתנים הריאליים מהסוג של האבטלה והצמיחה. תודה.

אסף רזין: ציפי את רצית להשיב

ציפי גל-ים: אני לא חושבת שזה המקום לדון בהיטל ההיצף. אתם הייתם אצלנו כבר פעמיים

ואני ביקרתי את המפעל שלכם ואנחנו נמצא לנו את ההזדמנות שלנו לברר שאלות

אסף אזין: תשובה ברורה מאוד. דני אתה רצית להעיר משהו.

דני צידון: כן אני רוצה לענות קודם כל לשאלה שמתייחסת לצורה להשכלה. באופן טבעי

וברור התשובה היא לכל סוגי ההשכלה והסיבה היא מאוד פשוטה, כאשר עולה שכר של משכילים במקצוע ספציפי ואתה מסתכל על הטווח הארוך אנשים הולכים ללמוד במקצוע הזה הם הולכים ללמוד פחות במקצועות אחרים מאחר ומדובר בסה"כ באותה קבוצה בעלת יכולות הן אישיות והן בעלת יכולות כלכליות שהקבוצה הזאת שכרה מתאזן. זאת אומרת כל מי שמסתכל על

תקופות של צמיחה מואצת ומשקים בהם יש תחרות רואה שהתשואה להשכלה עולה זו תופעה שנכונה בכל החצי השני של המאה העשרים וכנראה גם במה שיש לנו בנתונים בחצי הראשון של המאה העשרים וזה עולה באופן כמעט אחיד לאורך כל קבוצות ההשכלה. אני רוצה עוד שניה להתייחס, אני בכוונה הפרדת כל הדיון בין האבטלה המבנית לאבטלה המחזורית. ואני חושב שאם אנחנו נחזור למסלול צמיחה אנחנו נחזור לאבטלה מבנית גבוהה יותר ממה שהייתה לנו בעבר כי זה הכיוון שאליו הולך המשק הישראלי. אם אנחנו רוצים להתמודד עם זה אנחנו נהייה חייבים להשקיע הרבה מאוד משאבים בסבסוד ההשכלה. זה התרופה היחידה שאנחנו יודעים בטווח הארוך שיכולה להקטין את אותם זרמים או התרופה היחידה שאנחנו יודעים לשים עליה את היד. יש תרופות אחרות שהם יותר מורכבות. האבטלה הזמנית כמו שדיברו פה אחרים היא זו שאנחנו שואלים עליה היום. לא באנו לפה היום בגלל שיש גידול באבטלה החיכוכית, באבטלה המבנית את זה אנחנו נראה לאורך השנים. האבטלה המחזורית צריכה להיות מטופלת בכלים מקרו כלכליים סטנדרטיים. לא השינוי בהשכלה ולא צעדים אזוריים קטנים ישפיעו על האבטלה המחזורית. מה שישפיע יהיה האיזון במדיניות המוניטרית ובמדיניות הפיסקלית.

אסף רזין:

תרשו לי אם כן להגיד כמה מילות סיכום שיבליטו כמה נושאים, סליחה אני מצטער.

אפרים זילוני:

טוב אני לשאלתו של ידידי הבארי, אני חושב שממשלות ישראל גם זו הקודמת וגם זו הנוכחית נמנעו מלקיים

(...)

?

אפרים זילוני:

סליחה, אני אומר הן ממשלת ישראל הקודמת והן הממשלה הנוכחית נמנעו באופן ברור מלקיים דיון בסיסי ואמיתי לגבי הנושא הזה של הפרטה. לגבי מה מפריטים ואיך מפריטים ואני מדבר על הנושא הזה מעבר לעניין של גחמות פוליטיות או אופנות חולפות כיוון שאני יכול לתת לך למשל דוגמא, שאלתי את בייגה האם ממשלת ישראל היום וחברי הכנסת היום היו מפריטים את כימיקלים לישראל אחרי המהדורה הזאת הנובלה הזאת שהתרחשה בכימיקלים לישראל ושמעתי מאותם חברי כנסת שתמכו בפעם הקודמת שספק

מאוד אם היו נותנים לזה את היד. כיוון שלא התקיים דיון מה בעצם, מה בעצם רוצים לעשות. האם על ידי זה שמפריטים, מפריטים לגמרי לא רק מוכרים חלק ומכניסים שותף אסטרטגי האם בעצם משיגים את היעדים הן של טובת המשק, הן של טובת הצרכן הן של פיתוח ומחקר, הן של השקעות כיוון שמי שבדק את העניין הזה יכול להיווכח שבאותם, באותם חברות ממשלתיות האתגר האנושי והפיתוח האנושי המחקר והפיתוח היה לאין ארוך מאשר בכל חברה אחרת והביא את מדינת ישראל לאותה נקודה שהרמה הטכנולוגית שלה היום היא אחת מהרמות הטכנולוגיות הגבוהות בעולם. זה מצד אחד. מצד שני, בחלק מאותם נושאים שעמדו על סדר היום גם כן נמנע הדיון האמיתי והנכון איך מבטיחים את הזכויות של העובדים? איך מבטיחים את הזכויות של העובדים אם אתה לוקח אותם מקומות עבודה חלק מהמוניטין שלהם מעבר להשקעות שביצעה הממשלה זה גם תרומתם של העובדים. אי אפשר להתייחס לבוא ולומר זה בעלות של המדינה היא תעשה מה שהיא רוצה, והזכות המעין קניינית שיש לעובדים לא מעניינת אף אחד. מאחר ולא הגענו לכלל הדברות בנושא הזה אלא היה יותר עניין של כוחנות לכן בחלק מהדברים שאנחנו ראינו בשנים האחרונות זה היה כוח מול כוח, וכשהיה כוח מול כוח ראינו חלק מאותם תופעות שהלוואי שיכולנו להימנע מהם.

אסף רזין:

תודה רבה. אני רוצה להבליט כמה נקודות שקשורות לפתרון של נושא האבטלה וחוסר הצמיחה שעלו פה על ידי דוברים שונים ורבים והם בנושאים הבאים: ראשית בתחום של שוק העבודה הועלתה הצעה להקפיא את הסכמי השכר במשק הציבורי למשך שנה שנתיים כדרך לצמצם את עלויות השכר. בתחום של שוק העבודה גם הועלתה הצעה שתנתן סובסידיה ישירה לשכר עובדים חדשים לא מקצועיים כפי שהיה נהוג אצלנו מיד לאחר גל העלייה הגדול מברית המועצות לשעבר. בתחום המיסוי אז הזכירו שצריך שינויים במיסים היא מטרה חדה וברורה ולא רפורמה שהיא (...). ניוטרל מה שנקרא באנגלית שמצד אחד מורידה מיסים מצד אחד מעלה מיסים והמיסים עם מטרה חדה שמושחתות לכיוון נושא התעסוקה והצמיחה זה הפחת המואץ אותו תמרוץ של שכר עובדים לא מקצועיים שהזכרתי קודם והפחתת עלות העבודה בדמות הביטוח הלאומי

או מס הבריאיות. בתחום המדיניות המוניטרית אצל רוב הדוברים הייתה תחושה שרמת השער החליפין, הרמה הריאלית של שער החליפין היא מה שנקרא באנגלית נונסוסטיילאבל יכולה להיות 10% מתחת לשער שהוא ניתן להצמדה או 15% אבל היא מתחת ואחת המטרות של המדיניות המוניטרית כדי לאושש את המשק מוכרחה להיות מדיניות כזו שתביא להוצאת שער חליפין מרמת השפל שלו. בתחום מבנה התקציב הוזכרה הבעיה עם חוק הפחתת הגרעון שאנחנו כבר צועדים איתו מספר שנים כך שהוצאות תקציב הביטוח יוצאו מתוך מסגרת התקציב שהיא יעד הגרעון, יעד החוק של הפחתת הגרעון וגם נטרול גורמי המתזור מחישוב הגרעון, מהגדרת הגרעון כך שרמת הכנסות נמוכה בגלל מצב של השפל הכלכלי או רמת הוצאות אבטלה גדולות בגלל שפל כלכלי לא אלה שיחייבו את הממשלה להמשיך ולצמצם עוד יותר תקציבים אחרים בפרט תקציבי השקעות וגם לא לחפש מקורות הכנסה בדמות מיסים חדשים. אז בסה"כ אני חושב שהועלו פה מספר גדול של דרכים. המכנה המשותף אני חושב של כל הדוברים שצריך לטפל בנושא הזה של אבטלה ושל אי צמיחה לרוחב עם מספר גדול של אמצעים שיכללו לא רק את האוצר אלא גם את ההסתדרות את התעשיינים וגם את בנק ישראל. ואני מודה לכם שבאתם איתנו ליום העיון ולהתראות ביום העיון הבא.